

171161

HZ. İBRAHİM

1. HZ. İBRAHİM SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ

Editör

Prof. Dr. Ali BAKKAL

17 – 18 Ekim 1997

Şanlıurfa

Türkiye Piyane Vakfı İslâm Araştırmaları Merk Kütüphanesi	
Dem. No:	171161
Tas. No:	209 İBR.S

**ŞANLIURFA İLİ KÜLTÜR EĞİTİM SANAT VE
ARAŞTIRMA VAKFI YAYINLARI No: 29**

Araştırma Dizisi No: 1

Birinci Basım: Haziran 2007

ISBN: 978-975-7394-28-2

Dizgi-Tasarım

Dr. Hüseyin KURT

Baskı

Simge Matbacılık / Şanlıurfa

HALK KÜLTÜRÜNDE Hz. İBRAHİM ve URFA*

Mehmet OYMAK**

Her birimiz, insanoğlunun yeryüzündeki bütün geçmişi kadar yaşlı doğarız. Dünya ancak ölümlerin biriktirmiş olduğu kuvvetler ve enerjiler sayesinde mevcuttur. Her insan varlığı, insanlık ağacının bir yaprağından başka bir şey değildir. Onu besleyen kökler, halk gelenekleridir ki geçmişin pek öncelerine kadar giderler. Bunlar bizim bilgilerimizin hareket noktasını ve bilimlerimizin çoğunu teşkil ederler. (P.Saintyves, Folklor El kitabı, - Tercüme - İst. 1951) Folklorü - Halk Bilimi ilk defa ciddi olarak değerlendiren Saintyves bu bilimin önemini yukarıdaki cümlelerle ifade ediyor.

Evet, Halk Bilimi her ne kadar kesin bir delil değilse de önemli bir bilgi kaynağıdır. Zaten konumuzda da bunu görmekteyiz.

I. URFA VE ÇEVRESİYLE İLGİLİ BİLGİLER

1. Harran - Arran (Ijkrnessa)- Karran

M.Ö. III bin yıllarından sonraki tarihi belgelere de adı geçen HARRAN Mezopotamya'nın en eski yerleşim merkezlerinden biridir. İnançları Hz. İdris (a.s.)'e kadar dayandırılan SABİİ'lerin merkezi ve SİN MABEDİ'nin bulunduğu şehirdir. Sümer, Akad, Asur, Hitit ve Mari (son olarak öğrendiğimiz gibi) Ebla tabletlerinde adı geçer. İran ve Bizanslılarda da önemini korur. İslâmi dönemde II. Mervan ile Emevilere başkentlik yapar. 1260 Moğol istilası ile yıkılıp yıkılır.

* Sempozyum Bildirilerinde yer almayan bu yazı, basımda kitaba eklenmiştir.

** Harran Ün. İlahiyat Fak. Öğrt. Gör.

HARRAN, hem ilk çağ felsefe ekolü (Harran Okulu) ile hem de İslâmi Dönem'de XI. yüzyıla kadar tercüme ve öğrenim faaliyetleri ile Bilim merkezi idi. Ünlü HARRAN ÜNİVERSİTESİ buradaydı.

Yüzlerce bilgin ve birçok evliyaya mekân olmuştur. Şeyh Yahya Hayati Harrani, Cabir İbn-i Hayyan, El Battani, İbn-i Teymiyye ve Sabit İbn-i Kurra en şöhretlileridir.

Urfa'ya 45 km. mesafede olan bu tarihi şehir Hz. İbrahim (a.s.)'in hayatında önemli bir yer tutar. 15 yıl kadar burada yaşamış, adı ile anılan İBRAHİM MESCİDİ'nde ibadet etmiştir. Babası AZER vefat edince söylentiye göre bugün Şeyh Yahya Hayat-i Harrani Türbesi olan mevkide defnedilmiştir. Seyahatnameler Hz. İbrahim (a.s.)'in dinlenirken sırtını dayadığı taşın son yüz yıla kadar ziyaret edildiğini söyler.

HARRAN adı nereden gelmiştir. Bunun için Hz. İbrahim'in soyuna bakıyoruz. Hz. Nuh (a.s.)'un oğlu SAM, onun oğlu ERFAHŞEZ, onun oğlu ŞALEH ve HARRAN. Bu HARRAN'dan dört kuşak sonra Hz. İbrahim'in dedesi NAHOR gelmektedir. NAHOR'un oğulları AZER ve HARRAN. Bu Harran Hz. İbrahim'in amcasıdır. Azer'in üç oğlu, İBRAHİM (a.s.), NAHOR ve HARRAN. Böylece Hz. İbrahim'in soyunda üç HARRAN olduğunu görüyoruz. Büyük atası, amcası ve kardeşi. İlk dönemlerde şehirler genellikle onu kuranların adları ile adlandırılırdı. Belki bu şehir de ilk HARRAN'ın adını almıştır.

2. Seruğ-Seruc

Urfa'nın 45 km. güneybatısında bugün bir ilçe merkezi olan tarihi şehir. İlk Çağ'ın OSTRHOENE ülkesinin şehirlerinden ANTHEMUSIA veya BATNAİ (Bathnae)'nin yerine geçtiği ileri sürülen "İpek Şehir". Bir dönemde oradaki ileri ziraatın eseri olarak ipekçiliğin çok geliştiği ve sanayinin kurulduğu şehir. Bugünün Seruc'u veya Suruç'u...

Kaynaklarda SERUĞ diye geçen bu şehrin de Hz. İbrahim ile çok yakın bir ilişkisi var. Hz. İbrahim'in babası Azer, dedesi Nahor. Nahor'un babası ise SERUĞ'dur. Tarihte adı SERUĞ olan bu ilçemizle, Hz. İbrahim (a.s.)'in atası SERUĞ aynı adı taşımaktadırlar.

3. Mancınıklar

İç kalenin üzerinde beyaz taştan yapılmış bir çift sütundur. Hz. İbrahim (a.s.)'in ateşe düştüğü yere hakim bir yerdedir. O gün ateşe atmakta kullanılan mancınığı sembolize ettiğine halk inanır. Hz. İbrahim (a.s.) için yakılan ateşe yaklaşılamadığı için mancınıkla atılmıştır.

4. Ateşe Düştüğü Makam

Üzerine Me'mun döneminde bir ziyaretgah ve cami yapılmıştır. Su kaynağı mevcuttur. Ak Balık ziyaret edilir. Halilurrahman Camii diye anılır. Urfa'da tarihi bilinen en eski camilerdendir.

5. Ayn-Elürus / Ayn Halilurrahman

"Düğün Gözü" anlamına gelen bir su kaynağı ve gölcüktür. Urfa'nın 50 km güneyinde, Harran'ın 20 km güneybatısında, Akçakale ilçemizedir. Yarısu Türkiye'de yarısu da Suriye'de kalmış olan bu su kaynağı bir vaha görünümündedir. Hz. İbrahim ile Sare, Haleb'e geçerken bu konaklama yerinde evlenmişlerdir. Bu yüzden de buraya DÜĞÜN GÖZÜ anlamında AYNEL ÜRUS denmiş ve halk arasında anlatıla gelmiştir. Bir diğer adı ise AYN HALÎLURRAHMAN'dır. Halilurrahman kaynağı ve gözü...

6. Abram Adı

Bazı kaynaklar Hz. İbrahim (a.s.) hakkında bilgi verirken, O'nun ilk defa ABRAM diye çağrıldığını ve izine ilk defa Suriye'nin kuzeyinde rastlandığını yazar.

Bugün hala Urfa'nın köylerinde İbrahim isimli olanların İBRAM diye çağrıldığını görmekteyiz. Acaba bu hala o ilk telaffuzun devamı olamaz mı?

7. Guta

Yüzyılın başına kadar iç kalenin batı ucunun kuzeyinde ön

tarafında "Etrafı surlarla çevrili" bu yere GUTA dendiğini okumaktayız. Bu yeri bugün şöyle tahmin ve tarif edebiliriz:

Yakup Kalfa türbesi ile Halilurrahman Camii arası ki cami de bu yere yapılmış olmaktadır. Bu mevki şimdi YAKUP KALFA parkı ve çevresidir. (Son yıllarda bu parkın adı da değişmiştir)

GUTA'nın bir anlamı da sulak ve yeşillik mevkidir. O bölgede bu tanıma uymaktadır.

8. Kuşoğlu Nemrut

Ebul Farac, Kuşoğlu Nemrud'un ŞİNAR'da bir kule yaptırmaya başladığını söyler. İnşaatın başlaması da ARO'nun 70. yılındadır. 40 yıl sonra bu kule bir fırtına ile yıkılmıştır. Nemrud kulede ölmüştür. Bu olay ARO'nun 110-120 yılına rastlar. ARO'nun oğlu SERUĞ 133. yılında doğmuştur. SERUĞ'un oğlu NAHOR, Nahor'un oğlu AZER ve O'nun oğlu İbrahim'dir, Dolayısıyla Kuş oğlu Nemrud'un Hz. İbrahim (a.s.)'le mücadele eden Nemrud olması nasıl mümkün olur? Nemrud kelimesi Firavun gibi hükümdar ve hakimlere verilen genel bir ad olduğuna göre, aşağı Mezopotamya'da yaşayan bu Nemrud ile Urfa'da yaşayarak Hz. İbrahim (a.s.)'le mücadele eden Nemrud ayrı ayrı kimselerdir.

Zaten Urfa, Nusaybin, Karkamış ve Medain şehirlerinin o Nemrud İbn-i Kuş zamanında kurulduğu da söylendiğine göre O'nun bu şehirleri kurmasından sonra gelen ve Urfa'da hüküm süren başka bir Nemrud'un; Hz. İbrahim (a.s.)'le mücadele eden Nemrud olması gerekir, diye düşünmekteyiz.

9. Nemrud'un Tahtı ve Nemrud Dağı

Urfa'nın güneyindeki dağ silsilesinin üzerindeki bir kesime NEMRUD DAĞI adı verilir. Şehre 8-10 km. mesafededir. Bu dağın üzerinde de NEMRUD TAHTI diye adlandırılan bir tarihi kale veya şato diyebileceğimiz bir hisar vardır. Denir ki burası Nemrud'un yazlık sarayıdır. Ve yazın bu yüksekte Harran Ovasına tepeden bakarak yaşardı.

Bu yerin bir manastır olarak kullanıldığı dönemlerde adı DER

YAKUP'tur. Ama Hz. Yakup'a ev sahipliği yaptığı için bu adı aldığı da söylenmektedir.

Ayrıca Harran'da BİR YA'KUP (Yakup Kuyusu) bölgede Hz. İbrahim'e kadar uzanan bilgilere dayanmaktadır.

10. Babil

Gelelim Babil'e: Bu bir şehir adı mıdır, yoksa bir bölge veya ülke adı mıdır?

Birçok bilginler bizi Babil'in bir şehir adı olduğu gibi, bir bölge ve ülke adı olduğunu da kabule zorluyor. Çünkü Babil Araplar nazarında her şeyden evvel bir bölge adıdır. Nasıl ki Şam daha önceleri Suriye için kullanılırken şimdi bir şehir adı olmuşsa (ki onlar Dımışk demekte), Onun gibi Babil de bir ülke adıdır ve giderek bir şehre ad olmuştur. İşte bu yüzden Hz. İbrahim (a.s.) ve Nemrud Babil'de yaşamışlarsa bu Babil ülkesidir.

Yine Hz. İbrahim (a.s.)'i annesi Kusa civarındaki bir mağarada doğurmuştur denmekte hem de Babil'de yaşadığı söylenmekteyse bu imkânsızlaşır.

Yine İranlıların bir ifade tarzları vardır.

Onlar Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.V.)'den önce geçmiş önemli olayların hepsini BABİL'de olmuş gösterirler. Zaten Babil'in bir tek şehrin adı olduğu da söylenememiştir.

Halen Harran'da yapılan arkeolojik kazıda bulunan çivi yazılı bir tablette BABİL ve SİN MABEDİ'nden söz edilmektedir. Bu buluntu tam olarak yorumlanınca daha kesin bilgi sahibi olacağız.

11. Sevad

Kaynaklarda Nemrud'un hüküm sürdüğü yer olarak Sevad adı da geçer. Sevad birçok anlamının yanında genellikle şu iki anlamda kullanılır:

1. Siyah Memleket Anlamında: Mezopotamya anlamında olacağı gibi, Dicle ve Fırat arası için de kullanılır. Alüvyonlu sahalar

da olabilir.

2. Bir ülkenin iç kısımlarında gelişmiş, ziraatın yapılığın yer ve şehir adlarının önünde kullanılır.

Şimdi bunları sırasıyla Urfa ve Harran için düşünelim.

1. Urfa, Karacadağ'dan Karabahçe - Karacımın ve Karaköprü'ye kadar ve oradan şehrin bulunduğu noktaya kadar volkanik bir bölgedir. Simsiyah taşlar ve simsiyah bir toprak. Yani siyah memleket. Sevad. Ki bu şekliyle hem de Urfa Sevad'ı demek mümkün olur. Zaten kaynaklarda bu yüzden bu bölgeden Sevad diye söz edilir.

2. İki nehir arası, Dicle ve Fırat arası ülkenin iç kısımların da tam ortasındadır, Urfa ve Harran. Ve ziraat yapılmaktadır. Hem ilk zamanlardan beri hem de gelişmiş ve sistemli bir ziraat. Bu ziraat ve sonuçlarından biraz söz etmek faydalı olur.

Urfa'dan güneye doğuya doğru saatlerce, bağ ve bahçeler arasında, güneş görmeden gidildiğini yazmayan seyyah var mıdır? Çevredeki ormanlarda milattan yüzyıllarca önce ava çıkan ve avladığı fil ve aslanları Harran'daki SİN Mabedine adak olarak sunan hükümdarı bilmeyen mi var? Daha ilk çağda yeraltından inşa edilen su kanallarıyla bütün bölge bir ağ gibi sarılmış ve bu kanalların sularıyla toprak karış karış sulanmıştır. Bugün hala yer kazıldığında bu kanallara rastlanıyor. Ve üzerlerine çiftçiler tarafından konulan su motorlarıyla arazi sulanarak pamuk, nar ve her türlü tahıl yetiştiriliyor. Yörede bu kanallara KİNİ denmektedir. Bunları araştıracaklar için söyleyelim. Harran Ovası, Suruç Ovası, Aligör Köyü çevresi ve oradan kuzeye Fırat Nehrine doğru Denizbacı, Kanlıavşar ve Abamur köylerine doğru gitmekte bu kanallar. O çağın bu akıl almaz harikalarını ve suyunun kaynağını ancak devletin gücü ve bilim adamlarının bilgisi ortaya çıkarabilir. Koca ovaları köstebek yuvasına döndüren bu çalışmayı Hammurabi mi, Nemrud mu kim yaptırmışsa yaptırmış. Ama bunun sonucunda ileri düzeyde bir ziraat başlamış. Bu da Nemrud'un yaşadığı bölgeyi yani Sevad'ı bizlere belirlemiş.

Bu yüzden biz de Urfa Sevad'ı diyoruz.

Yine yeryüzünde ilk defa kanal yaptıran hükümdar olarak NEMRUD söyleniyor. Bu kanallar bize onu hatırlatıyor. Zaten böyle bu sulama şebekesi ile öyle güçlü bir ziraat ve meyvecilik olabilir.

12. Sabiilik ve Müneccimlik

Yıldızlara göre haber vererek, yıldızları inceleyerek hareketlerini takip etmek, bunlardan anlamlar çıkarmak. Geleceğe ait haberler vermek.

Bu usul birçok dönemlerde geçerli olmuş bir çalışmaydı. Ama yeryüzünde müneccimlere danışan ilk hükümdarın Nemrud olduğu söylenir. Zaten Hz, İbrahim (a.s.)'in doğacağını ve onunla ilgili bilgileri de müneccimlerden almıştır.

Nemrud'un müneccimlere değer vermesi yüzünden gök cisimleriyle ilgilenilmesi en değerli uğraş olmuş ve devrin önemli bilim dalı haline gelmiştir. Giderek gök cisimleri, güneş, ay ve yıldızlar kutsanmış ve onlara tapınma başlamıştır. Böylece müneccimlikte kutsal bir meslek haline gelmiştir. Şimdi bakıyoruz da bu inanış ve bilim ile ilgili bütün öğeler Urfa Harran yöresinde eksiksiz mevcut. Tarihin en eski ve en büyük AY MABEDİ (SİN MABEDİ) Harran'da yapılmıştır. SABİİLİK diye bir dini inanış da bu yörede uzun süre hâkimiyetini korumuştur. Temelde Hz. İdris'in bildirdiği inanç kurallarına uyan fakat sonraları tamamen gök cisimlerini ön plana alarak devam eden bu dini inanış da Halife Me'mun dönemine kadar canlılığını sürdürmüştür. XIII. yüzyıla kadar da gelmiştir.

Bizim bu bilgilerin ışığında düşündüğümüz şudur. Her peygamber görevlendirildiği toplumun inanç ve yaşayışlarına göre tebliğini yapar. Allah'ın birliğini anlatırken ve Hakkı tebliğ ederken toplumun yaşayışını göz önüne alır ve düşünce yapısına göre hitap eder. Hz. Musa (a.s.) Sihir'e ASA ile Hz. İsa (a.s.) tababete ŞİFALI EL ile toplumu inandırmaya çalışmıştır. Hz. İbrahim (a.s.) De bunu yapmıştır.

Daha tebliğe başlarken, yıldızlara, aya, güneşe bakarak: "Bunlar yok olucudur. Ben yok olan şeyleri sevmem" demiş ve Allah'tan başka ilah olmayacağını belirtmiştir. Güneş, ay ve yıldızların geçici ve batıcı olduğunu belirtmesinin sebebi yöredeki bu yaygın ve kesin inanış değil midir? Önce bu inanışın tutarsızlığını ortaya koymuş ve hemen arkasından ilahi inancı tebliğ etmiştir. İşte biz bu inancın merkezi

durumunda olan Harran ve Urfa'nın Hz. İbrahim'in de mücadelesinin geçtiği yer olması için bir dayanak olduğunu kabul ediyoruz.

(Kur'an-ı Kerim'de bahsedilen Sabiiler değişikliğe uğramış olan ilahi dinlerden doğan bir mezheptir. Bu SABİİ'ler değildir). Ayrıca Harran'da yaşayan PUTPERESTLER'i ve Gök cisimlerine tapanları mutlaka Şinasi GÜNDÜZ hoca'nın Yorumundan okumak şarttır. Hz. İbrahim'in kavmi ile birebir çakışmaktadırlar.

13. Kuti'ler

Yine Urfa'da iç kalenin doğusundaki ÇİFT KUBBE'nin güneydoğusuna düşen mevkiye de KÜTİLER denmektedir. Hatta o semtlerde halk arasında hala KÜTİLER MAHAL-LESİ (veya kısacası KÖTİLER) denmektedir.

Biz bu KÎTE ile GUTİ arasında bir benzerlik görüyoruz. Yani tarihte Mezopotamya'da hüküm süren kavim olan GU-TİLER. Ve yine KUTİ ile GUTA arasında yazılış olarak bir benzerlik görülüyor. Yine o mevkide bulunan bataklıkların son 40, 50 yıl öncesine kadar var olduğunu biliyoruz. Bunları incelenmeye değer görüyor ve burada tesbit ediyoruz.

GUTA kelimesinin sulak ve yeşil anlamının bu KUTİ'ler kelimesine de yaklaştırılabileceğini hatırlatmakta fayda görüyoruz.

14. Tareh-Azer

Tevrat'ta Hz. İbrahim'in babasının adı TAREH olarak verilmektedir. Kur'an-ı Kerim ise AZER demektedir. Yeni elde edilen bilgiler TAREH'in bir insan adı değil bir "Kavim" adı olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu bilgilerin sonucu Kur'an-ı Kerim'in verdiği AZER adının doğruluğunu gösterir. Burada muharref Tevrat'ın verdiği bilginin yanlış olduğu ve Kur'an-ı Kerim'in verdiği bilginin de zaten kesin olduğu tekrar anlaşılmıştır.

15. Kusa

Kusa Hz. İbrahim, hemde Hz. Eyyub ile ilgili bir kelimedir.

"Kusa" onların yaşadığı yerin adıdır. Urfa bölgesinde Kusa adlı yerleşim de vardır. Bugün kale eteği Yakup Kalfa Türbesi ve Halilürrahman Camii arasındaki yere de E. Behnan ŞAPOLYO, KUSA demektir.

Birde yazılış itibarı ile eski bölgelerde Kusa ve Guta benzerdir. Bu benzerlikte incelemeye değer;

II. GÜNLÜK YAŞAYIŞTA ve DİLDE Hz. İBRAHİM (a.s.)

1. Kazane- Kazanhane Köyü

Çevredeki en eski yerleşim merkezlerindedir. Nemrud Tahtının eteğinde bir köydür. Halk Nemrud'un adamlarının; tabakları elden ele vererek sıcak sıcak O'nun sofrasına ulaştırdığı yemeklerinin piştiği mutfak burada olduğundan bu isim verilmiştir diye inanır. Bu gün şehir ile bitişmiştir. KONUKLU adı verilerek belediye teşkilatı da kurulmuştur.

2. Vur Ha

Herkesin Bildiği ve Urfa Adının Kaynağı Olarak Anlattığı Bir Rivayet:

Yüce Allah'ın çok mağrur olan Nemrud ve milletine çok küçük ve aciz sayılan bir varlıkla ceza verir. Bu sivrisinektir. Nemrud'un yaşadığı şehri sivrisinekler istila eder. Her tarafı kaplar. Bunlardan biri de Allah'ın verdiği görevi yerine getirmek için Nemrud'un sarayına girer. Her tarafı kapalı ve tıkalı olan saraya girerken geçirdiği kaza sonucu ayağı da sakatlanır. Ve bu hayvan kendini Nemrud'a yetiştirir. Onun burnuna ve oradan genzine girer.

Nemrud'un genzinde kımıldadıkça zalim azap çeker. Ne çıkarabilir ne de öldürebilir. Sonunda kendince bir çare bulur. Keçeden bir tokmak yaptırır. Adamları Allah'a asi bu zalimi hem de O'nun emriyle tokmaklarlar. Sinek kımıldadıkça Nemrut vur der. Vurdukça sinek kımıldar. Çıldırarak gibi olur Nemrud. Bağırır hep Vur.. Vur... Vur... Ha... Vurha Vurha der. Ve Urfa'ya da bu ad olur. Vurha Urha olmuş. Urha - Urfa olmuş denir.

(Urfa'nın tarihte bilinen adları: Ur, Ur-ı Kildani, Edessa, Diyar Mudar, Er Ruha, Reha ve Urfa'dır).

3. Brahım Halil ve Anzılha

Çocuđu olmayanlar Hz. İbrahim'in makamını ziyaret ederler. Çocukları olunca erkekse İbrahim, Halil veya İbrahim Halil adını verirler. Kız ise Anzılha adını verirler ki bu ad yörede en yaygın olan adlardandır.

4. Anzılha

Arapça ZELİHA, Farsça ZÜLEYHA ve Urfa yöresinde ZILHA olarak bilinen kadın ismi (Kur'an-ı Kerimde Hz. Yusuf kıssasında da bu isim geçer.)

Hz. İbrahim ile yakınlığını bilmiyoruz. Çünkü bu konuda halk arasında çok çeşitli benzetmeler yapılmaktadır. Ama bütün anlatılanların birleştiği nokta; Hz. İbrahim ateşe mancınıkla atılınca, Hz. İbrahim'e inanan bu kadın da kendini atar. Ve o da yanmadan kurtulur. ZÜLEYHA'nın düştüğü yerde de oluşan göle AYNZÜLEYHA, AYNIZELİHA veya yöredeki adıyla ANZILHA (AYN-ZILHA) adı verilmiştir.

Zeliha'nın kim olduğu konusu ise belirsizdir. Nemrud'un kızı, Hz. İbrahim'in bir yakını; ona inanan biri gibi çeşitli anlatımlar vardır.

5. İbrahim Halil Bereketi

"Evine İbrahim Halil bereketi düşse" herkesin ağzındaki baş duadır, bereketle ilgili, temenni Hz. İbrahim'in adı ile beraber dile gelir.

6. Misafirperverlik

Urfa ve çevresinde misafir olmadan açılan sofraya ve yemeğe uzanan el makbul değildir.

Hız. İbrahim misafire olağanüstü bir değer verir ve ikramda bulunurdu. O misafirsiz kesinlikle sofraya oturmaz ve yemek yemezdi. Bu yüzden günlerce misafir gelinceye kadar ağzına bir lokma almadığı olurdu. Sanki bu tavrın devamı imiş gibi Urfa'da misafir sev erlik ve yabancıya karşı ilgi ve yakınlık sürer. Bu konuyla ilgili şu olayı anlatmadan geçemeyeceğim:

Urfa'ya dışarıdan gelenlerin çok olduğu mevsimlerde şehirli bu yabancıları otellerde yer bulamayacakları için evlerinde misafir ederler. Maddi karşılık beklemeden tabi. Yine böyle bir Hac mevsimi Hacca giderken Urfa'ya uğrayıp, Hz. İbrahim'in o peygamberler atasının da makamını ziyaret etmek isteyenlerin kalabalığı ile şehir dopdolu. Şehirli de seferber olmuş. Bu halk yolcularını evlerinde misafir edebilmek için. Beşerli onarlı alıp alıp evlerine götürüyorlar. Ancak herkesin eline geçmiyor misafir, daha atak davrananlar alabiliyor. Ve bir köşede bir çocuk ağlıyor. Sorarlar: "Niye ağlıyorsun evladım?" "Ben misafir bulamadım. Eve nasıl misafirsiz giderim?" Herkes aldıklarından ona da bir tane verir. Ve bir grup misafir ile evine gider. Sofraya misafirsiz oturmayan Hz. İbrahim'in hemşeriliğine layık bir duygu.

7. Baharda Bayram

Bütün halkın Bahar Bayramını kutladığı toplumlar çoktur. Bu tören çeşitli şekillerde yapılır. Urfa ve ilçelerinde de baharda tüm halk irili ufaklı herkes bir gün boyunca yiyeceklerini alır ve şehir dışına çıkardı. Bu adet daha son zamanlara kadar aynıyle devam ederdi. Aynen Hz. İbrahim'in putları kırdığı gün gibi...

Aslında o şehirden çıkış bir çeşit ibadetti. Yiyeceklerini putların önüne de bırakırlar, akşam dönünce alırlardı.

Hız. İbrahim muhtemelen böyle bir günde putları kırmıştır.

III. URFA FOLKLORUNDA HZ. İBRAHİM

Toplumların tarihlerinde meydana gelmiş olayların İzleri ve etkileri o yörenin folklorunda çeşitli şekillerde etki yapar ve iz bırakır. Hele ki bu olay bir peygamberin böyle olaylı doğuşu olursa. Bu olaylı

doğuştan sonra bütün insanlığın ilgisini ve dikkatini çeken bir hayat yaşar ve öldürölmek için ateş yakılıp o ateşe atılırsa. Hele bir de o ateş O'nu yakmayıp, bir gül bahçesine döner de peygamber gülistandan çıkar gibi ateşin içinden çıkarak insanlara gülümserse. Bu olay unutulmaz. Hem tarihte hem de folklorun her zerresinde yer eder. İşte biz bu olayın geçtiğı çevre olan Urfa'da zihinlerden dile dökölen, dilden de babadan evlada geçen bu tür verileri kısaca derlemeye çalıştık. Bu veriler delil değildir, hele kesin delil hiç değildir. Ama konu üzerinde düşünmeye sevk ettiği gibi, araştırmalarda da yol gösterici olabilir.

1. Urfa Folklorunda Hz. İbrahim'le İlgili Görölen Hayvanlar:

Katır: Derler ki o gün Hz. İbrahim için yakılan ateşin odununu katır taşımıştır. Ve katır bu odunları taşıdığı için soyu kesilmiştir, doğuramaz.

Kumkuma: Küçük bir süröngen olan bu hayvandan nefret edilir. Çünkü o da Hz. İbrahim'in ateşine üflemiştir. Üflemiştir ki, Hz. İbrahim'i daha çok yakсын o ateş. Onun için göröldüğü yerde öldürölür. Bu yüzden de kötü kimselere "Kumkuma suratlı" denir. Keler'in bir türüdür.

Kertenkele: Sevilen bir hayvandır. Ona kıyılmaz. Çünkü Hz. İbrahim'in ateşini söndürmek için minicik ağzıyla su taşımıştır. Ateşi söndürmek için. Ona bu ateşi bu su ile söndürebilir misin, diye sorarlar? Cevap verir: Hayır söndüremem ama Hz. İbrahim'den yana olduğum bilinsin istiyorum.

Gece Kuşu: Hz. İbrahim için yakılan ateşe geceleri gagasıyla taşıdığı suyu döktüğünü görürler. Sen bu suyla ateşi söndürebilir misin derler. O da biliyorum ateş sönmez ama Hz. İbrahim'den yana olduğumu gösteriyorum der.

Bölböl: Hz. İbrahim ateşe düşerken bölböl de kendisini atmak ister. Cebrail (a.s.) onu tutar ne dileği olduğunu sorar. Bölböl de mademki Hz. İbrahim'i kurtaramıyorum ben de kendimi ateşe atayım dedim der. Bunun üzerine dileğini sorar. Bölböl: Benim dünyada Allah'ı zikretmekten başka dileğim yoktur. Onun bin bir ismini

olduğunu duydum ben yüz birini biliyorum diğerlerini öğrenmek istiyorum der. Bunun üzerine dileği kabul olur.

Balarısı: Balarısı da Hz. İbrahim'in ateşini söndürmeye çalışır. Bu gayretine karşılık Allah onun ağzındaki suyu kıyamete kadar insanlara şifa olsun diye bal yapmıştır.

2. Urfa'dan Folklorik Yemekler:

Çiğ Köfte

Hız. İbrahim döneminde yaşayan bir Urfalı ava çıkar. Ceylan avına gider. Günlerce kaldıktan sonra avıyla beraber evine döner. Hanımına getirdiği ceylan yemek yapmasını söyler. Ancak hanımı, durumdan haberi olmayan kocasına: "Ne yazık ki evde odun ve yakacak namına bir şey kalmadı, çünkü Nemrud'un adamları yakacak ne varsa topladılar, Hız. İbrahim'i atacağı ateşi yakmak için" der. Bunun üzerine adam bir çare bulmasını söyler hanımına... Kadın ne yapacağını şaşırır. Ceylanın budundan yağsız bir miktar et çıkarır. O'nu bir taşın üzerine koyar ve başka bir taşla ezmeye başlar. Derken aklına biraz bulgur katmak gelir bu etc. Bulguru bir yandan katarken bir yandan da dövmeye devam eder. O anda haber gelir ki İbrahim'i atıldığı ateş yakmadı. Hemen merak ve hayretle bu karı koca da aceleyle olay yerine gider. Kadın beraberinde o etle bulgur ezmesini de getirmiştir. O cehennemi ateşin yerinde pınarlar kaynamakta, meydana gelen yemyeşil bahçede türlü çeşitli gül ve çiçekler açmış bulunmaktadır. Kadın bu envai çeşit yeşillikten bir miktar toplayıp, bulgur ve etten meydana gelmiş yemeğine katar. Böylece Urfa'nın o leziz ve tadına doyum olmayan ÇİĞ KÖFTE'si meydana gelir. Hız. İbrahim'in ateşe atıldığı günden bir hatıra da bu yemek kalır.

Tirit

Eti haşlayarak yapılan bir yemektir. Ekmek doğranarak bir kaba konur. Üzerine etin suyu dökülür. En üste de haşlanmış et didilerek konur. Peygamber efendimizin dedelerinden HAŞİM de Mekke'ye gelen hacılara ve misafirlere ekmeğ doğrayarak yaptığı yemeği ikram ettiğinden dolayı kendisine Haşim lakabı verilmiştir. Hız. İbrahim'in de

misafirsiz sofraya oturmadığı bilinmektedir ve muhtemelen genelde TİRİT Yemeği ikram etmektedir.

Yoğurt

Çok sayıda büyük ve küçükbaş hayvan sahibi olan Hz. İbrahim bunların ürünlerinden faydalanıyordu. Bir melek tarafından kendisine sütten neler üretebileceği öğretilmişti. Bunlardan birisi de yoğurttu. Böylece yoğurt ilk defa Hz. İbrahim tarafından üretilmiştir.

Sonuç

Mevlid-i Halil Mağarası, Halilurrahman Gölü, Halilurrahman Camii, Aynı Halilurrahman, Halilurrahman Medresesi, Mancınıklar, Anzılha Gölü ve Nemrut Tahtı, Seruğ ve Harran adları; Harran'daki İbrahim Mescidi ve evi, sırtını dayadığı taş; bunların hepsi ile beraber yüzyıllardır zihinlerde ve dillerde söylemlerle gelenler.. Bu kadar tesadüf, bir anlamda da bu kadar ısrar insanı üzerinde durmaya ve kabule zorluyor ki, Hz. İbrahim Halilullah bu bölgede doğmuş, yaşamış ve Nemrud'la mücadele etmiştir.